

דוח יצוא אורגני לאיחוד האירופי בשנים 2018-2022

נכתב על ידי צוות טוב השדה – הארגון לחקלאות אורגנית
און חן – יו"ר, דנה יוסקוביץ' – מנכ"לית
ספטמבר 2023

לאורך השנים היווה השוק האירופי יעד מרכזי לייצוא תוצרת אורגנית מישראל, אך בשנים האחרונות נרשמת ירידה חדה בכמויות המיוצאות לאיחוד האירופי, ובשנת 2022 ישראל התמקמה במקום ה-28 מבחינת כמות התוצרת האורגנית שיובאה לאיחוד מתוך 131 מדינות. בדוח זה נסקור את המגמות ואת הסיבות לירידה ביצוא, בהתבסס על נתונים שהתקבלו ממערכת 'TRACES' העוקבת אחר כלל התוצרת המיובאת לאיחוד האירופי, ומקורות מידע נוספים המצוינים בגוף הדוח.

חלק א: סקירת נתונים

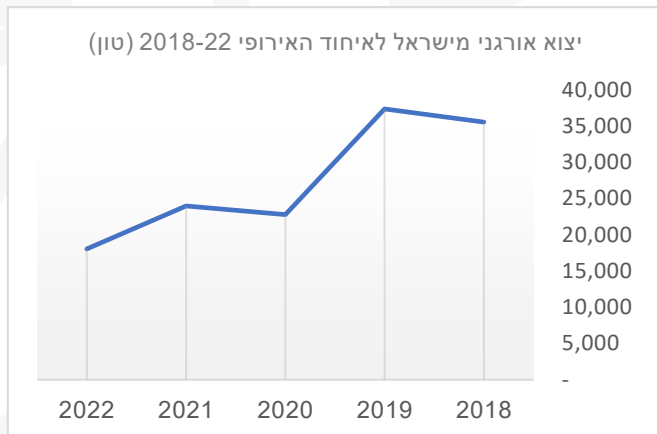
מגמה כללית בשוק האורגני באיחוד האירופי

גודל השוק האורגני באיחוד האירופי (ביליון יורו) ¹				
2022	2021	2020	2019	2018
2-	46.7	44.8	41.4	37.4
יבוא תוצרת אורגנית לאיחוד האירופי 2018-22 (טון) ³				
2022	2021	2020	2019	2018
2,727,206	2,872,948	2,794,103	2,848,716	2,710,628

בין השנים 2018 ל-2021 ניתן לראות גידול של 25% בגודל השוק האורגני באיחוד האירופי. עם זאת, היבוא של מוצרי מזון אורגניים לאיחוד נשאר סטטי לאורך שנים אלו, ואף ירד משנת 2021 לשנת 2022 ב-45.1%.

את עיקר הירידה הזו ניתן לייחס לצמצום היבוא של מוצרים אורגניים כמו פירות וירקות, סוכר, שמני זית ודקלים, זרעי חמניות ואף מזון לחיות מחמד.

ייצוא אורגני ישראלי לאיחוד האירופי

שנת השיא של היצוא של תוצרת ישראלית אורגנית טרייה לכלל יבשת אירופה, הייתה בשנת 2013: כמעט 90,000 טון⁵.

בין השנים 2018 ל-2022 ניתן לראות ירידה של 49% במשקל התוצרת המיוצאת מישראל לאיחוד האירופי. בהתאמה התרחשה ירידה בשטחים האורגניים בישראל, מ-63,100 דונם בשנת 2019 ל-50,988 דונם בשנת 2022⁶: ירידה של כמעט 20%.

¹ נתונים מאתר statistica קישור.

² טרם התפרסמו נתונים מדויקים.

³ נתונים מתוך מערכת TRACES: מערכת למעקב נתוני יבוא ויצוא של האיחוד האירופי.

⁴ דו"ח "EU imports of organic agri-food products – key developments in 2022".

⁵ מתוך דו"ח חקלאות אורגנית בישראל: סיכום עשור ותמונת מצב 2019 - מנהלת ההסמכה והסטנדרטים, משרד החקלאות.

⁶ מתוך דו"ח מסכם חקלאות אורגנית 2022 – מנהלת ההסמכה והסטנדרטים, משרד החקלאות.

ייצוא תוצרת אורגנית טרייה

הירידה ביצוא הישראלי של תוצרת אורגנית לאיחוד האירופי נובעת ברובה מירידה בכמות התוצרת הטרייה, המהווה נכון ל-2022 כ-81% מכלל התוצרת המיוצאת מישראל לאיחוד:

יצוא תוצרת אורגנית ישראלית לאיחוד האירופי לפי קטגוריות 2018-2022 (טון)					
שנה / סוג	תוצרת טרייה	מעובד – פירות הדר	מעובד – שמנים ואחר	צמחי	סכום כולל
2018	31,079	3,331	951	180	35,541
2019	33,095	3,380	665	218	37,359
2020	18,497	3,348	694	233	22,772
2021	20,554	2,508	689	231	23,982
2022	14,695	2,524	623	204	18,045
שינוי (טון)	-16,384	-808	-328	24	-17,496
שינוי (אחוז)	-53%	-24%	-34%	13%	-49%

בבחינת כלל היבוא של תוצרת אורגנית טרייה לאירופה, ניתן לראות **מגמת ירידה** ביבוא של ירקות ופירות, מלבד פירות טרופיים ופירות הדר בהם נרשמה **מגמת עלייה**:

יבוא כולל של תוצרת אורגנית טרייה לאיחוד האירופי 2018-2022 (טון)						
2018	2019	2020	2021	2022	שינוי (טון)	שינוי (אחוז)
125,592	146,453	147,425	137,855	109,298	-16,293	-13%
132,493	122,814	131,934	142,648	118,967	-13,526	-10%
660,778	772,391	843,237	902,643	872,234	211,456	32%
27,049	27,986	36,734	35,631	42,740	15,691	58%

למרות מגמת העלייה באיחוד האירופי ביבוא פירות טרופיים ופירות הדר, ביצוא האורגני הישראלי ניתן לראות כי יצוא האשכולית וכלל המוצרים המופקים מפירות הדר, בירידה. המגמות בירקות תואמות את מגמות הירידה באיחוד:

יצוא תוצרת אורגנית טרייה מישראל לאיחוד האירופי 2018-22 (טון)								
קטגוריה	סוג/שנה	2018	2019	2020	2021	2022	שינוי (טון)	שינוי (אחוז)
פירות	אבוקדו	60	153	99	37	678	617	1025%
	אשכולית	886	664	400	2	107	-779	-88%
	תמרים	1,123	936	1,153	1,450	1,208	85	8%
ירקות	גזר	9,951	14,545	4,650	5,945	3,538	-6,414	-64%
	פלפל מתוק	5,295	3,384	2,734	2,972	1,271	-4,024	-76%
	בטטה	1,090	1,092	1,154	1,169	596	-494	-45%
אחר	תפו"א	11,171	11,624	7,889	8,501	7,147	-4,024	-36%
	אחר	1,500	696	414	475	150	-1,350	-90%
סה"כ		31,079	33,095	8,497	20,554	14,695	-16,384	-53%

TABLE 14 - Organic import volumes of vegetables, fresh, chilled and dried, by exporting country, 2021 and 2022 (t)

	2021 imports	2022 imports	Change (%)	Share (% 2022)
Türkiye	33,858	26,064	-23.0	23.8
Egypt	26,491	20,270	-23.5	18.5
Israel	18,731	12,572	-32.9	11.5
China	13,193	10,002	-24.2	9.2
South Africa	6,802	7,404	8.8	6.8
United Kingdom	3,606	6,325	75.4	5.8
Argentina	4,323	3,996	-7.6	3.7
Morocco	2,699	3,609	33.7	3.3
Russian Federation	11,028	2,978	-73.0	2.7
Ukraine	2,164	2,739	26.6	2.5
Total	137,855	109,298	-20.7	100.0
Share of selected countries in Total (%)	89	88		

Source: Traces

בין השנים 2021 ל-2022 חלה ירידה של כ-20% בכלל היבוא של ירקות אורגניים לאירופה. עם זאת, נכון לשנת 2022 ישראל היא היצואנית הרביעית בגודלה לאירופה של ירקות טריים, מקוררים או מיובשים, עם 11.5% מכלל התוצרת בקטגוריה זו. כולל תחום הפירות, ישראל נמצאת במקום ה-14 מבחינת כמות יצוא תוצרת טרייה אורגנית (ירקות ופירות).

ישראל לא לבד: נצפתה ירידה של 23% ביבוא הירקות האורגניים מטורקיה, 18.5% ממצרים, ו-24.2% ביבוא מסיני.

ייצוא תוצרת אורגנית מעובדת

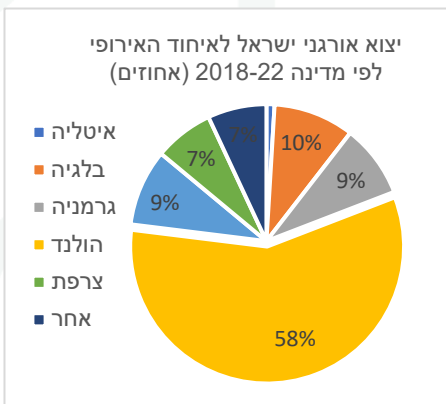
בין השנים 2018-2022 חלה ירידה של 27% בכמות התוצרת האורגנית המעובדת המיוצאת מישראל לאיחוד האירופי. לאורך השנים מיץ פירות ההדר היה המוצר המרכזי ביצוא לאירופה, בממוצע 79% מסך התוצרת האורגנית המעובדת המיוצאת.

המגמות המרכזיות שנצפו: ירידה כמעט מוחלטת ביצוא ירקות ופירות מעובדים, וירידה ביצוא מיץ פירות הדר.

ייצוא תוצרת אורגנית מעובדת מישראל לאיחוד האירופי 2018-22 (טון)						
שנה / סוג	אגוזים וזרעים מעובד	ירקות ופירות מעובדים	מאפים, ופלים, מצות	שמינים ואחר	מיץ פירות הדר	סה"כ (טון)
2,018	48	530	268	171	3,266	4,283
2,019	80	111	320	169	3,365	4,045
2,020	110	133	347	180	3,273	4,042
2,021	80	127	325	237	2,427	3,197
2,022	129	23	269	223	2,503	3,147
שינוי (טון)	81	-507	1	52	-763	-1,136
שינוי (אחוז)	169%	-96%	0%	30%	-23%	-27%

ייצוא לאיחוד האירופי לפני מדינה

53% מהיבוא האורגני של האיחוד האירופי מגיע להולנד ולגרמניה⁷: גם ביצוא האורגני הישראלי ניתן לראות כי 58% מהתוצרת מגיעה להולנד ו-9% נוספים לגרמניה. עם זאת, פילוח הנתונים של היצוא הישראלי לפי מדינה באיחוד האירופי אינו נותן תמונה מלאה לגבי הצריכה של המוצרים האורגניים הישראליים באותן מדינות, משום שמהולנד נשלחת תוצרת זו למדינות רבות אחרות. בכל המדינות מלבד גרמניה (ועלייה זניחה באיטליה) ניתן להבחין בירידה ביבוא מישראל בין השנים 2018-22.

ייצוא תוצרת אורגנית מישראל לאיחוד האירופי לפי מדינה 2018-22 (טון)						
מדינה/שנה	2018	2019	2020	2021	2022	סה"כ
איטליה	209	182	258	333	334	1,316
בלגיה	3,001	2,273	4,189	2,281	1,392	13,136
גרמניה	994	3,052	2,607	2,376	2,879	11,908
הולנד	18,385	22,386	12,481	15,620	10,739	79,612
סלובניה	3,716	6,211	1,333	1,229	-	12,489
צרפת	2,385	2,724	1,481	1,476	1,595	9,661
אחר	6,852	529	422	667	1,106	9,576
סכום כולל	35,541	37,359	22,772	23,982	18,045	137,699

⁷ דו"ח "EU imports of organic agri-food products – key developments in 2022" שהתפרסם ביולי 2023.

חלק ב: הסיבות למגמות בייצוא תוצרת אורגנית ישראלית לאיחוד האירופי

החקלאות והייצור האורגני הישראלי מושפעים מגורמים רבים: מגמות בחקלאות הישראלית, מגמות עולמיות בשוק האורגני, מלחמות ומשברים עולמיים, כלכלה עולמית וכמובן - משבר האקלים. להלן סקירה של הסיבות המרכזיות למגמות שנצפו.

סיבות ספציפיות לתחום האורגני

תמיכות ומענקים של האיחוד האירופי במגדלים האורגנים בשטחי האיחוד

כחלק מהתפיסה האסטרטגית של האיחוד האירופי והמאבק בתופעת ההתחממות הגלובלית, מעודד האיחוד חקלאים למעבר לחקלאות אורגנית. שיעור הסובסידיה (לפי דונם ו/או לפי יחידת מוצר) שמקבל חקלאי אורגני **כמעט כפולה** מזו שמקבל החקלאי הקובננציונלי, זאת בנוסף למענקים ותמיכות בתקופת ההסבה, סיוע בהקמת בתי צמיחה, בתי אריזה וכיוצא בכך. כמו כן משקיע האיחוד האירופי מעל 100 מיליון יורו בשנת 2023 בתוכניות מחקר שונות בתחום החקלאות האורגנית. כל אלה מעלים את כושר התחרות של היצרנים באירופה אל מול החקלאי האורגני הישראלי ש"זוכה" לתמיכה מועטה מאוד, אם בכלל, מהמדינה.

עליה בשטחי הגידול האורגנים בדרום ספרד

בעשר השנים האחרונות חלה עליה בשטחי גידול ירקות חממה וגד"ש אורגנים באזור אלמריה, אל אחידו ומלגה. אל אזורי גידול וותיקים אלה התווספו גם חלקות גידול אורגניות רבות גם באזורים נוספים בספרד כגון גרנדה, קטלוניה ועוד. השטח המיועד לייצור אורגני בספרד גדל ב-3.5% בשנת 2020 בהשוואה לשנה הקודמת והגיע ל-2,437,891 דונם⁸. לפי נתוני המאזן הסטטיסטי של אנדלוסיה 2022, בשנה זו 27.4% מהשטח החקלאי של אנדלוסיה בממשק אורגני⁹. ההערכה היא כי 80% מהייצור האורגני בספרד מיועד לייצוא, בעיקר למדינות האיחוד האירופי ובתוכן גרמניה, צרפת ובריטניה¹⁰.

לצד הגידול בהיקפי שטחים אלו חלה גם התקדמות רבה בתחום הטיפולים שלאחר הקטיף, אחסון, מיון ואריזה כך שלמעשה מבחינה טכנולוגית עומדים היום בתי האריזה בספרד בשורה הראשונה בעולם. ההטמעה של היצוד והמיכון מאפשרים למשווקים הספרדים גמישות רבה והיענות כמעט מוחלטת לדרישות לקוח בהיבט של סוגי אריזה, משקלים, דרגות מיון וכדומה. המגדלים האורגנים הספרדים אף השכילו להתאחד למספר מצומצם יחסית של בתי אריזה וגופי שיווק, שמצידם פיתחו מותגים משמעותיים ומוכרים.

סיבות רחביות

השוק האורגני באירופה

הנתונים מהשנים האחרונות מראים עלייה חד משמעית בשוק האורגני באיחוד האירופי בין השנים 2018-2022, אך ניכרת בלימה בקצב גידול השוק האורגני בשנת 2023. כתוצאה ממשבר הקורונה והמלחמה בין רוסיה לאוקרינה שפרצה מיד אחריו חלה עליה ניכרת ביוקר המחיה באירופה: עליה במחירי האנרגיה לחימום, מחירי הדלק, מחירי המזון ועוד גרמו לעליה באינפלציה. בגרמניה לדוגמה, עומדת האינפלציה השנתית על כ-9%, השיעור הגבוה ביותר ב-50 השנים האחרונות, נתון הגורם לשחיקת שכר וירידה בהכנסות הראליות של משקי הבית. המוצרים האורגנים עדין נתפסים אצל חלק מהצרכנים כמוצרי מותרות, וזו עשויה להיות אחת הסיבות להאטת העלייה בסך המכירות של המוצרים האורגנים בכלל ובתוך כך התוצרת האורגנית המיובאת מישראל.

⁸ <https://www.cultifort.com/en/spain-leader-organic-agriculture-europe>

⁹ [Andalusia surpasses EU's 25% organic area target - Eurofresh Distribution \(eurofresh-distribution.com\)](https://www.eurofresh-distribution.com)

¹⁰ <https://www.greeneuropeanjournal.eu/organic-farming-and-agricultural-movements-in-spain>

פוליטיקה ודעת קהל על מדינת ישראל

בשנת 2013 פרסם האיחוד האירופי הנחיות האוסרות מתן מענקים וכל תמיכה כלכלית לכל ישות ישראלית שכתובתה הרשומה היא בגדה המערבית, רמת הגולן, מזרח ירושלים או רצועת עזה. כמו כן האיחוד הפריד סחורות חקלאיות ואחרות שמקורן באזורים אלה מהסכמי המכס שבינו לבין מדינת ישראל. להחלטה זו היה אפקט כפול: באופן ישיר נחסמה האפשרות לייצא תוצרת מהאזורים אלו לאיחוד האירופי, ובאופן עקיף הגורמים המסחריים בשוק הגדילו לעשות וצמצמו ככל שיכלו את היבוא מישראל.

בנוסף, ארגונים אנטי ישראלים שונים, BDS ואחרים, מצאו בתוצרת החקלאית הישראלית יעד קל לפעילותם מפני שהחוק באירופה מחייב סימון בולט של ארץ המקור במדפי החנויות. פעילויות של חרם על חנויות, הפגנות בכניסה לחנויות, הפיכת מדפים וזריקת תוצרת על הרצפה, הדבקת מדבקות ופעולות נוספות הפכו תכופות יותר ויותר ברחבי אירופה והיוו גם הן זרז למקבלי ההחלטות ברשתות השיווק השונות לצמצם עד לאפס את קניות התוצרת מישראל.

און חן יו"ר טוב השדה, מספר: "במפגש עם פעילי BDS בהולנד שאלתי למה הם נטפלים דווקא לתוצרת חקלאית ישראלית, ולא למשל למכשירים אלקטרוניים או תוכנות מחשב. יש לציין כי אחד מפעילי הארגון החזיק בידו מחשב נייד עם מעבד אינטל, תוצרת קרית גת. תשובתו הייתה ברורה – "ישראלים יש בכל תחום אבל התחלנו עם התוצרת החקלאית הטרייה משום שהיא בולטת".

חקלאות ישראל בסטגנציה

משנות ה-90 עד 2011 החקלאות לייצוא בישראל התקדמה בצעדי ענק בתחומים של ניהול האיכות, זנים, איכות הגידול והמוצר, בתי אריזה, מיכון ומיון, טיפולים שלאחר הקטיף, לוגיסטיקה, שיווק ועוד. הרבה מכך בוצע בהובלת חברת אגרסקו, ועם הפסקת פעילותה נעצרה בהדרגה ההתקדמות, תחילה במשקים הקטנים ובהמשך גם בארגונים והמשקים הגדולים. בשנים האחרונות החקלאות הישראלית ככלל לא הצליחה להציע לשוק האירופאי "בשורה" משמעותית (אולי פרט לקליף אור), לא בתחום המוצרים, בתחום האריזה ובתחום השיווק.

בנוסף, ריבוי של משווקים ויצואנים ישראלים שהתחרו ביניהם בעיקר בהיבט המחיר גרמו לזילות תפיסתית למוצר הישראלי בקרב מקבלי ההחלטות והקניינים של רשתות השיווק הגדולות באיחוד האירופי. כמעט אף לא אחת מהיצואניות החדשות שהתחילו פעילות אחרי 2011 הצליחה לבסס מותג או הכרה משמעותית בשוק לתוצרת ישראלית טרייה באירופה (פרט לחברת גליל אקספורט, במידה מסוימת). מיעוט קטן עוד יותר של חברות הייצוא בחר להתמקד בשיווק תוצרת אורגנית: חלק מהיצואנים שילבו תוצרת אורגנית בסל המוצרים, אך ללא ההתמקדות ההכרחית בשוק ייחודי זה.

שער המטבע ועליה במחירי הלוגיסטיקה בעולם

מגמת ההתחזקות של השקל מול היורו פגעה קשות בתמורה נטו למגדל המייצא תוצרת טרייה לאירופה. לדוגמה: ייסוף השקל ב-5% מתרגם להפחתת הכנסה נטו למגדל פלפל אורגני לייצוא של כ-3600 לדונם, לפי מחירי המכירה של עונת 2022-23 הפחתת הכנסה נטו זו היא ההבדל בשורה התחתונה בין הפסד לרווח.

גרף שער השקל מול היורו, 2010-2023, אתר <https://il.tradingview.com>

העלייה העולמית במחירי הלוגיסטיקה והשינוע עם פרוץ מגפת הקורונה, והעלייה הנוספת במחירי הדלקים כתוצאה מהמלחמה בין רוסיה לאוקראינה, פגעה בכדאיות הייצוא מישראל לעומת יצואנים או משווקים ממדינות אחרות בעולם, מפני שמרכיב הלוגיסטיקה במוצר הטרי הישראלי הוא מלכתחילה משמעותי יותר לעומת מדינות יצואניות כגון מרוקו, או משווקים אחרים כגון ספרד או דרום איטליה.

ואיפה משבר האקלים נכנס למשוואה? קיימים היבטים שונים לסוגיה זו. מחד בשנים האחרונות החורף בדרום ספרד חם יותר מה שמאפשר גידול גם במהלך החורף ומחליף את "העונה הישראלית מהערבה", אך מאידך כמעט בכל שנה יש באזורים אלו אירועי אקלים קיצוניים של ברד, שלג או קרה משמעותית. על כן קשה להגיד באופן חד-משמעי כי זוהי סיבה נוספת לירידה ביצוא הישראלי לאיחוד האירופי, ויש לחקור את הסוגיה לעומקה.

סיכום

הייצוא האורגני הישראלי לאיחוד האירופי ולאירופה ככלל נמצא בירידה חדה, ומוצרים רבים נעלמו למעשה ממפת הייצוא. הנתון המדאיג הוא כי גם כאשר אנו רואים מגמה של עלייה ביבוא האורגני לאיחוד האירופי, למשל בפירות הדר, הייבוא מישראל של הדרים אורגנים עדיין בירידה.

מגמה זו צפויה להימשך בעתיד הנראה לעין. לירידה בהיקפי הייצוא השפעה ישירה על היקפי השטחים המגודלים בממשק אורגני בישראל, כך שבניגוד למגמה העולמית של עלייה בהיקפי הגידול האורגני בישראל המגמה הפוכה.

הסיבות המובאות לעיל לירידה בהיקפי הייצוא של תוצרת אורגנית מישראל למדינות האיחוד האירופי קשורות למגמות מקרו-כלכליות, פוליטיות, אקלימיות ועוד, ובכל המקרים היכולת כיום של המגדלים והעוסקים האורגנים בישראל להשפיע על המגמה קטנה עד לא קיימת. **לכן אנו סוברים כי כתנועה עלינו להתאים את עצמנו לתנאים המשתנים בדרכים הבאות:**

- טיפוח ופיתוח **שווקי ייצוא אלטרנטיביים**- האמירויות, בחריין וסעודיה, שמתקיים בהן שוק אורגני הנסמך ברובו על ייבוא מאירופה ומאפריקה.
- **פיתוח השוק המקומי הישראלי** והתאמת סל הגידולים בשלושה מישורים: ברמה הקמעונאית מול הרשתות הגדולות שטרם שילבו מוצרים אורגנים במגוון, בפיתוח חקלאות מקומית ישירה, ומול השוק המוסדי.
- שכלול, הידוק ויצירה של **שיתופי פעולה** בין הגידול החקלאי לבין ענפי התעשייה האורגנית כגון מפעלי מיצים, קוסמטיקה, מזון וכדומה.

*לקבלת נתונים גולמיים שעובדו לצורך דוח זה ניתן לפנות אלינו במייל info@organic-israel.org.il